

نخستین سمینار میان منطقه‌ای «کشورهای آسیای مرکزی - غربی و جامعه اطلاعاتی» از سوی کمیسیون ملی یونسکو در ایران و با همکاری چند نهاد تخصصی، علمی و پژوهشی در حوزه علوم ارتباطات از جمله شورای عالی اطلاع‌رسانی، گروه علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها و سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران طی روزهای ۱۲ الی ۱۴ شهریور ماه در محل سازمان ایرانی مجامع بین‌المللی وزارت امور خارجه برگزار شد.

شناخت بهتر ماهیت و ابعاد دگرگونی‌های فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و کمک به توسعه زیرساخت‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی با توجه به اولویت‌های توسعه ملی و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در این حوزه، اهداف اصلی برگزاری این سمینار بود.

ایجاد بستر مناسب برای همکاری بیشتر کشورهای آسیای مرکزی و غربی در زمینه تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات و هماهنگی آنها برای تدارک کمفرانس عالی سران کشورهای جهان درباره جامعه اطلاعاتی که در سال ۲۰۰۳ از سوی سازمان ملل متحد در ژنو برگزار خواهد شد، از دیگر اهداف این سمینار بود که در پایان نشست سه روزه آن، پیشنهاداتی در جهت تقویت این همکاری‌ها ارائه شد.

در این سمینار که با حضور صاحب‌نظران ارشد، پژوهشگران و استادان علوم ارتباطات از کشورهای مختلف برگزار شد، در محورهای «جامعه اطلاعاتی و فرایند جهانی سازی»، «حق دسترسی همگانی به اطلاعات»، «حقوق مالکیت فکری و حمایت از توسعه فرهنگی»، «مسائل اخلاقی و حقوقی کاربرد فن‌آوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات»، «ارتباطات الکترونیک و مسائل امنیت ملی» و «جامعه اطلاعاتی - گوناگونی فرهنگ‌ها و زبان‌ها و گفت‌وگوی تمدن‌ها» بحث و تبادل نظر شد.

گزارش این سمینار را می‌خوانید:

۱۲ تا ۱۴ شهریور ماه در تهران

نخستین سمینار میان منطقه‌ای کشورهای آسیای مرکزی - غربی و جامعه اطلاعاتی برگزار شد

بازخوانی و بررسی تحقیقی چگونگی حضور ملل مختلف در جامعه اطلاعاتی

اکرم دیداری

یونسکو به دنبال بررسی راه‌های کاهش اثرات منفی پیشرفت‌های ارتباطی است دکتر جلیل شاهی دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو در ایران تصریح کرد: یونسکو یکپارچگی ارتباطی جهان را خطری برای معنویات و ارزش‌های جوامع می‌داند و به دنبال بررسی راه‌های کاهش اثرات منفی پیشرفت‌های ارتباطی است.

وی با اشاره به اثرات مثبت گسترش شاهره‌های اطلاعاتی در فعالیت‌های علمی، فرهنگی، آموزشی و اقتصادی و نقش آن در تقویت هویت‌های فرهنگی و دیالوگ میان ملل و تمدن‌های مختلف اضافه کرد: گسترش امکان دسترسی به شبکه‌های متصل به هم، مسائل مهم اخلاقی و حقوقی جدیدی از جمله ضرورت حفظ اطلاعات شخصی، رعایت حق ناشر و مؤلف و... مطرح کرده است. با تأسف باید اذعان کرد که امروزه اثرات و نتایج مثبت پیشرفت‌های سریع در اطلاع‌رسانی، متوجه کشورهای ثروتمند و صاحب تکنولوژی نوین است و اثرات منفی آن متوجه کشورهای فاقد تکنولوژی و در حال توسعه است که این موضوع موجب افزایش شکاف میان کشورهای غنی و فقیر شده است.

دکتر شاهی با اشاره به توجه خاص یونسکو در بررسی اثرات مثبت و منفی انقلاب اطلاعات در سال‌های اخیر و برگزاری سمینارهای مختلف در این زمینه، گفت: نتایج این سمینار نیز که به منظور تدارک زمینه‌های مناسب برای آینده‌نگری اطلاعاتی و ارتباطی و بررسی چگونگی رویارویی با چالش‌های حقوقی، اخلاقی و اجتماعی در جامعه اطلاعاتی برگزار شده، به یونسکو ارائه خواهد شد تا در اجلاس عالی سران کشورهای جهان در مورد جامعه اطلاعاتی در سال ۲۰۰۳ مطرح شود.

توجه به جامعه اطلاعاتی برای کشور ما بسیار ضروری است

دکتر کاظم معتمدنژاد رئیس کمیته علمی این همایش و استاد علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی نیز طی سخنانی بر ضرورت استفاده ایران از فرصت‌های موجود در جامعه اطلاعاتی تأکید کرد. وی گفت: یونسکو به دنبال آن است که اطلاعات و اسناد را به‌طور رایگان در اختیار مردم جهان قرار دهد. زیرا که معتقد است اطلاعات متعلق به عرصه عمومی و مردم است و در نتیجه تمام معرفت‌های حاصل از آن نیز به مردم متعلق است و باید دروازه‌های معرفتی برای همه مردم جهان گشوده شود.

وی تأکید کرد: توجه به جامعه اطلاعاتی برای کشور ما بسیار ضروری است و با توجه به دیدگاه مثبت یونسکو در دفاع از حقوق کشورهای در حال توسعه ما نیز باید از یونسکو حمایت کنیم و با کارهای پژوهشی و مطالعات ملی - منطقه‌ای، نقش خود را در جامعه اطلاعاتی ایفا کنیم.

جامعه اطلاعاتی، افق‌های تازه‌ای را برای گفت‌وگو میان فرهنگ‌ها گشوده است

دکتر مصطفی معین وزیر علوم، تحقیقات و فن‌آوری اظهار داشت: جامعه اطلاعاتی واقعیتی است که معرفت، منزلت، قدرت و ثروت را در جهان کنونی جابه‌جا کرده و افق‌های تازه‌ای را برای گفت‌وگو میان فرهنگ‌ها گشوده است.

وی تصریح کرد: اگر زمانی جاده ابریشم راه ارتباطات و آشنایی ملل متمدن و کهن منطقه آسیای مرکزی و غربی بود، امروزه جامعه اطلاعاتی شبکه تازه‌ای از نیازها، ضرورت‌ها، بیم‌ها و امیدها را در برابر ما قرار داده است و ما باید از این فرصت مناسب جهت توسعه استفاده کنیم.

وزیر علوم، تحقیقات و فن‌آوری با

تأکید بر این که «نباید فرصت‌ها را با سخاوت از دست داد»، افزود: در دنیای جدید، فرهنگ‌های گوناگون و قدرتمند نه تنها از بین نمی‌روند بلکه می‌توانند توانمندی‌های تاریخی خود را بازآفرینی کنند.

وی با اشاره به اقبال جهانی از موضوع گفت‌وگوی تمدن‌ها گفت: در این چارچوب می‌توان دنیایی از تنوع، بالندگی و نوزایی فرهنگی را با تأکید بر توانمندی‌های بومی را تعریف کرد و با بررسی علمی فرصت‌ها و تهدیدها، راهبردهای ملی و منطقه‌ای برای افزایش اثرات مثبت جامعه اطلاعاتی تدوین کرد.

تدوین مقررات جهانی برای حفظ منافع عمومی و جلوگیری از انحصار ضروری است

دکتر فیلیپ کشو مدیر بخش جامعه اطلاعاتی یونسکو نیز طی سخنانی به بررسی ابعاد جهانی‌شدن و چگونگی دسترسی همگانی به اطلاعات الکترونیک پرداخت.

وی با طرح این پرسش که «دانش برای چه جامعه‌ای و در چه راهی باید به کار گرفته شود؟» گفت: دانش دارای ویژگی‌های ویژه‌ای است که آن را از تولید و مدل‌های صنعتی دیگر متفاوت کرده است و آن ویژگی این است که دانش می‌تواند آثار غیرخطی عمیق اجتماعی - سیاسی داشته باشد و موجب شکاف اقتصادی شود.

دکتر کشو افزود: جهانی‌شدن دو ماهیت دارد. از یک سو اجازه می‌دهد منافع برای برخی کشورها فراهم شود و در عین حال همچون یک توپ برفی است که موجب درآمدهای رقابتی می‌شود که در نهایت ممکن است در جهت تقویت انحصارگرایی باشد.

وی از جهانی‌شدن به تعبیر «برندگان جهانی - بازندگان بومی» اشاره کرد و گفت:

دارای یک مفهوم ژئوپولیتیکی و ایجاد یک مدینه فاضله است، هر چند ممکن است که این عبارت دقیقاً امروز به کار برده نشود اما در ذهنیت، تحقق چنین جامعه‌ای مدنظر بوده است.

پروفسور ماتلار با اشاره به اسطوره‌سازی‌ها از جامعه اطلاعاتی طی ۵۰ سال گذشته و تحولات صورت گرفته در این مفهوم تصریح کرد: وقتی درباره جهانی‌شدن صحبت می‌کنیم یک حالت اسکیزوفرنی در دنیا دیده می‌شود. زیرا این احساس پدید آمده که سیاست‌های ملی کشورها به دلیل چیرگی سیاست‌های غرب در قالب ذهنیت جامعه اطلاعاتی زیرسؤال قرار گرفته است.

وی با اشاره به سخنرانی ال گور در سال ۱۹۹۴ که به‌طور رسمی معنای جامعه جهانی اطلاعات از سوی کشورهای صنعتی اعلام شد و تغییرات صورت گرفته در این مفهوم ظرف ۵ سال پس از آن گفت: در اجلاس اوکیناوا در ژوئیه ۲۰۰۰ درباره جامعه اطلاعاتی، ضرورت حل مشکلات ناشی از نابرابری‌های اطلاعاتی مورد تأکید قرار گرفت و این نشان می‌دهد که دیدگاه‌های اسطوره‌ای نسبت به جامعه اطلاعاتی در حال واقع‌بینانه شدن است.

پروفسور ماتلار تأکید کرد: مأموریت امروز ما این است که اطلاعات را وسیله‌ای برای آزاد کردن جوامع بدانیم و جامعه جهانی را براساس اطلاعات قابل دسترسی به‌طور عادلانه برای بشر تحقق سازیم.

نشست اول؛ جامعه اطلاعاتی و فرایند جهانی شدن

در نشست اول این سمینار که با عنوان «جامعه اطلاعاتی و فرایند جهانی شدن» برگزار شد، دکتر شمس‌السادات زاهدی استاد دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، پروفسور یاداو

پروفسور آرماند ماتلار (فرانسه)

برای دستیابی به همگرایی بیشتر ملت‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

ما باید در سطح جهانی این آگاهی را بدهیم که چگونه می‌توان در راستای منافع بشریت و تقویت دوستی میان ملت‌ها از این تکنولوژی استفاده کرد.

مدیر بخش جامعه اطلاعاتی یونسکو تأکید کرد: «اینترنت ملک خصوصی کسی نیست و باید از جهت‌های مثبت آن در راستای منافع همه استفاده کنیم».

دیدگاه‌های اسطوره‌ای به جامعه اطلاعاتی در حال واقع‌بینانه شدن است
پروفسور آرمان ماتلار استاد علوم ارتباطات دانشگاه پاریس نیز که در همایش حضور داشت طی سخنرانی به بحث درباره «جامعه اطلاعاتی جهانی و چشم‌اندازهای تاریخی» پرداخت.

وی گفت: ایده جامعه اطلاعاتی از تاریخ‌های بسیار دور نشأت می‌گیرد. ذهنیت اطلاعات در بشر در قالب زبان، فرهنگ و مدرنیته آغاز شده و اینک این پروژه با منطق ریاضی و تجدید بنای ذهنی و فکری آمیخته شده است.

وی افزود: جامعه جهانی اطلاعاتی

هم‌اکنون یک‌سری شبکه‌های اداره‌کننده مخفی در اینترنت ستون اخبار و اطلاعات منطقه‌ای و آسیا را در اختیار گرفته‌اند و این‌گونه انحصارها می‌تواند تهدیدکننده رقابت‌های عادلانه باشد.

مدیر بخش جامعه اطلاعاتی یونسکو با تأکید بر ضرورت تدوین مقررات جهانی برای جلوگیری از انحصار، افزود: در اینترنت باید به منافع عمومی توجه شد و کاری صورت گیرد تا هیچ کشوری نتواند بر شاهراه‌های اطلاعاتی کنترل پیدا کند.

وی همچنین ضرورت بررسی چگونگی دسترسی به محتوا و منابع دانش در اینترنت، حفظ حقوق مصرف‌کننده، منافع عمومی و حقوق مالکیت معنوی را مورد تأکید قرار داد و گفت: برنامه یونسکو برای تحقق جامعه اطلاعاتی با شعار «اطلاعات برای همه» ایجاد برنامه عملیاتی دسترسی عادلانه به اطلاعات از طریق زبان‌های مختلف و برآوردن نیازهای عمومی است.

کسبو با اشاره به پیشرفت‌های تکنولوژیک در زمینه ارتباطات گفت: «باید راه‌های استفاده از این تکنولوژی

استاد انستیتوی ارتباطات جمعی هند، دانشگاه جواهر لعل نهرو دهلی، دکتر شات براشویلی رئیس کمیته اطلاعات و ارتباطات کمیسیون ملی یونسکو گرجستان، دکتر مهدی محسنیان‌راد استاد علوم ارتباطات و عضو کمیته ارتباطات کمیسیون ملی یونسکو در ایران، یونس شکرخواه مدرس روزنامه‌نگاری، دکتر پسترمترولی دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو در گرجستان، دکتر احمد ابوالهیجا استاد دانشگاه علوم و تکنولوژی اردن، محمدهاشم عصمت‌اللهی مدیرمسئول مجله انسجام دفتر مطالعات و تحقیقات استراتژیک افغانستان، حسن نمکدوست تهرانی روزنامه‌نگار و دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، و فاضل قریشی سردبیر خبرگزاری پاکستان (PPI) و داود زارعیان مدیرکل روابط عمومی شرکت مخابرات ایران مقالات خود را ارائه کردند.

دکتر شمس‌السادات زاهدی در مقاله‌ای با عنوان «نقش تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در مدیریت دموکراتیک جامعه» مهم‌ترین کاربرد فن‌آوری اطلاعات را در سه عامل برنامه‌ریزی، کنترل و پیش‌بینی عنوان کرد و گفت: کنترل و اطلاعات رابطه تنگاتنگ دارند و اهمیت اطلاعات در نظام‌های اجتماعی نیز ناشی از اهمیت کنترل در این نظام‌هاست. به‌طوری که اطلاعات ابزار اساسی کنترل محسوب می‌شود.

وی به چهار نوع کنترل سنتی، کریزماتیک، بوروکراتیک و انفورماتیک اشاره کرد و افزود: کنترل از طریق فن‌آوری اطلاعاتی روزبه روز وسعت بیشتری پیدا می‌کند و با گسترش فن‌آوری‌های اطلاعاتی از ماهیت بوروکراتیک مدیریت جامعه کاسته شده و اینفوکرسی (کنترل از طریق نرم‌افزارها و شبکه‌های الکترونیکی) تقویت می‌شود. وی تأکید کرد: در جامعه اطلاعاتی چنانچه اطلاعات از دو بعد کمی

(اطلاعات فراوان و قابل دسترسی) و بعد کیفی (اطلاعات شفاف، واقعی توأم با تحلیل‌های علمی) در اختیار مردم قرار گیرد، موقعیت دموکراتیک جامعه تحکیم می‌شود و البته این امر زمانی محقق می‌شود که مردم خود متقاضی دموکراسی باشند.

دکتر زاهدی ضرورت ایجاد یک تبیان اخلاقی و اعتمادی قوی بین نهادهای حکومتی و مردم را در عصر فن‌آوری اطلاعات یادآور شد و گفت: برای محدود کردن قدرت مطلقه اینفوکرسی و به کارگیری معقول آن به عنوان ابزاری برای مدیریت دموکراتیک جامعه، نیاز به آموزش و اعتدالی سطح آگاهی مردم داریم و باید بکوشیم از این ابزار مدیریتی برای تقویت روح دموکراسی در جوامع بهره گیریم.

پروفسور یاداو نیز در مقاله‌ای با عنوان «جهانی‌سازی و جامعه اطلاعاتی: چشم‌انداز توسعه‌ای» به بیان دو رویکرد فرایندی و توسعه‌ای نسبت به جامعه اطلاعاتی پرداخت. وی گفت: انقلاب ارتباطات، اقتصاد، فرهنگ و سیاست، دنیا را در یک دهکده جهانی قرار داده است و این پدیده در همه جای نقاط دنیا اتفاق افتاده است.

وی افزود: در کشورهای جنوب، فرایند تکنولوژیکی موضوع جدیدی است. در این راستا درباره دنیای فاصله بحث‌های زیادی صورت گرفته است در عین حال عده‌ای هم از برخورد تمدن‌ها و فرهنگ‌ها و شکاف دیجیتالی هراس دارند، اما به نظر من حقیقت بین این دو دیدگاه وجود دارد.

وی تأکید کرد: به نظر من تکنولوژی باید ابزاری دوستانه برای همکاری و همگرایی ملی - منطقه‌ای و جهانی باشد. نه وسیله‌ای برای ایجاد شکاف.

پروفسور یاداو، جامعه اطلاعاتی را جامعه علم و معرفت نامید که در آن هر

چند ممکن است اطلاعات موجب کنترل شود اما می‌تواند موجب رهایی از کنترل نیز گردد. وی گفت: در حال حاضر تکنولوژی اطلاعات موجود است و ما نیاز به تدوین استراتژی اطلاعات داریم تا براساس آن نیازهایمان را از تکنولوژی برآورده سازیم. در این میان آنچه مهم است دسترسی به اطلاعات است نه مالکیت اطلاعات. مردم باید متقاعد شوند که تکنولوژی اطلاعات می‌تواند جوابگوی نیازهای زندگی آنها باشد و این امر زمانی میسر است که اطلاعات هدفمند باشد.

دکتر شات براشویلی در مقاله تحقیقی با عنوان «سقف‌آز جنوبی و جامعه اطلاعاتی»، به ارائه اطلاعات درباره وضعیت اشکال مختلف ارتباطات الکترونیک در قفقاز پرداخت. وی با اشاره به میزان کاربران اینترنت، استفاده‌کنندگان تلفن همراه و... از وجود شکاف عمیق میان این کشور با سایر کشورها ابراز نارضایتی کرد و گفت: اطلاع‌رسانی ابزار توسعه اقتصادی در منطقه است. این در حالی است که بازار کافی برای استفاده از خدمات اطلاعاتی وجود ندارد و دولت‌های ضعیف نمی‌توانند از این خدمات بهره بگیرند. وی تصریح کرد: پیشرفت اولیه برای رشد اقتصادی، در گرو توسعه خدمات اطلاع‌رسانی نسبت به خود و دیگر کشورها است و از یونسکو می‌خواهم که مشکلات سیاست‌های اطلاع‌رسانی و اخلاق رسانه‌ای را بررسی کند و از این ایده برای کاستن شکاف میان کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته پشتیبانی کند.

دکتر مهدی محسنیان‌راد نیز در مقاله‌ای به بررسی «شیوه‌های رویارویی کشورهای در حال توسعه با چالش‌های تکنولوژی نوین اطلاعات و ارتباطات» پرداخت. وی گفت: تکنولوژی‌های جدید اطلاعاتی، ارتباطی و فرهنگی (ICT)

نابرابری‌های جدیدی را میان کشورها ایجاد کرده که منشأ نگاه‌های متفاوت این جوامع بر روی طیفی از شیفتگی تا انزجار شده است. وی توضیح داد: وجود واژه‌هایی چون جهانی شدن و همپوشی فرهنگی از نگاه‌های مثبت، نگرانی از نابرابری سواد اطلاعاتی از نگاه‌های میانه و ترس از امپریالیسم فرهنگی و تهاجم فرهنگی از نگاه‌های دیگر این طیف است. وی اضافه کرد: از گوشه‌های طیف نگران به کشورهای شدیداً نگران و در انتها به جوامعی می‌رسیم که نگران تهاجم فرهنگی هستند و نگاهشان هم کاملاً نظامی است و احساس می‌کنند که جنگی در حال رخ دادن است.

دکتر محسنیان‌راد با اشاره به چگونگی رویارویی کشورها با پدیده ماهواره و اقدامات مثبت، منفی و خنثی در قبال آن گفت: برخی کشورها همان ابتدا امکانات دسترسی به ماهواره را از طریق وام و... فراهم کردند، برخی نیز به‌طور قانونی این استفاده را منع کردند، کشورهایی هم بودند که عملاً اقدامی نکردند و به تماشا نشستند و به نوعی دچار شوک ارتباطی شدند.

وی منفی‌ترین جهت‌گیری نسبت به جهانی شدن را در اصطلاح «تهاجم فرهنگی» دانست و گفت: این اصطلاح را که از سوی سیاستمداران و مصلحان اجتماعی ایرانی، مصری و حتی فرانسوی می‌توان شنید، اکثراً از سوی جوامعی به‌کار می‌رود که در گذشته سلطه خارجی، آسیب‌های جدی بر ثروت‌های مادی و معنوی آنها وارد کرده و از نظر نظام ارزشی نیز تفاوت‌های عمیق با غرب دارند.

وی با اشاره به تفاوت‌های اساسی میان تهاجم فرهنگی و تهاجم نظامی و با تأکید بر این که ماهیت ICT (تکنولوژی‌های جدید اطلاعاتی، ارتباطی و فرهنگی) تغییر نمی‌کند بلکه رفتار جوامع باید تغییر کنند، توصیه کرد که

حکومت‌های کشورهای در حال توسعه در توصیف کارکرد رسانه‌ها به جای باور به نظریه‌های مردود شده تزریقی و گلوله جادویی - چه در مورد رسانه‌های بیگانه و چه داخلی، اصل‌گزینشگر بودن انسان و اصل فراگرد بودن ارتباطات را بپذیرند، در تأمین نیاز مخاطبان، به جای استفاده از مواضع اقتدارگرایانه در قالب رفتارهای به ظاهر مصلحانه، از شیوه‌های علمی نیازسنجی ارتباطی جامعه استفاده کنند و به منظور امکان افزایش توان رسانه‌های داخلی با امواج بیرونی، شیوه‌های مراقبتی را جایگزین شیوه‌های سنتی نظارت کنند. دکتر محسنیان‌راد همچنین از یونسکو خواست یک‌بار دیگر طرحی مشابه طرح مک بسراید را برای شناخت جزئیات

اجتماعی هم استفاده کنیم.

وی با بیان این که امروز با تکنولوژی ارتباطی می‌توانیم به موفقیت‌هایی دست یابیم که با تکنولوژی نظامی غیرممکن است»، گفت: سیاست جهانی شدن نمی‌تواند موفق باشد مگر آن که نقش رسانه‌ها در رساندن پیام دیپلماتیک مؤثر باشد، رسانه‌ها در ارتباط با میان دولت‌ها و حکومت‌ها نقش آفرین باشند و اینترنت مرزهای همکاری را در قرن جدید ایجاد کند و خطوط آزادی را در جهت خدمت به بشر ترویج دهد.

وی تصریح کرد: ارتباطات باید به عنوان ابزار خوب گسترش پیام از گوشه‌ای به گوشه دیگر جهان باشد و نباید در اختیار یک عده خاص باشد و این وظیفه‌ای است

پروفسور یاداو (هند)

که یونسکو می‌تواند در جهت دفاع از آزادی اطلاعات انجام دهد.

یونس شکرخواه دیگر سخنران این نشست طی مقاله‌ای با عنوان «جامعه اطلاعاتی؛ چهره روز جهانی» با مرور دیدگاه‌های دانیل بل، مانوئل کستلز، آلون تافلر، نوام چامسکی و پیتر دراگر به ارائه تعریف جامعه اطلاعات پرداخت. وی گفت: اصلی‌ترین ویژگی‌های

نابرابری در حوزه ICT آغاز و تصویری دقیق‌تر از آینده ترسیم کند.

دکتر پترمروولی نیز طی سخنانی تولد بورژوازی در اروپا را ناشی از توسعه اطلاعات دانست و گفت: امروز تکنولوژی اطلاعاتی می‌تواند طیف جدیدی از سرمایه‌داری را در جهان به وجود آورد و ما می‌توانیم از این تکنولوژی علاوه بر پیشرفت اقتصادی در جهت توسعه

جامعه اطلاعاتی شامل اطلاعاتی شدن اقتصاد، تشکیل شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی، جهانی سازی سرمایه‌داری و کاستن از محدودیت‌های مکانی و زمانی است.

وی همچنین به منشور هشت کشور صنعتی در اجلاس اوکیناوا درباره جامعه اطلاعاتی با محورهای استفاده از فرصت‌های دیجیتال، پل زدن بر روی شکاف دیجیتال، ارتقای مشارکت جهانی، راه پیش رو و تقویت برنامه‌ریزی، آمادگی برای شبکه‌ها و قانون‌گذاری اشاره کرد.

شکرخواه پنج حوزه زیرساخت‌های ارتباطی، گشودن دروازه‌های (نگره جهانی)، خدمات و کاربردهای ICT، نیازهای کاربران، تدوین چارچوب‌های قانونی و حقوقی برای تکوین جامعه اطلاعاتی را نیز مورد اشاره قرار داد.

حسن نمک‌دوست تهرانی نیز در مقاله‌ای با عنوان «تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز» به بررسی موقعیت این کشورها در سپهر اطلاعات پرداخت. به گفته وی، کشورهای جهان به لحاظ موقعیت‌شان در سپهر اطلاعات به چهار گروه تقسیم می‌شوند:

۱. اسکیت‌بازان (Skaters) کشورهایی که از توانایی کامل برای بهره‌مندی از تمامی مزیت‌های انقلاب اطلاعات و ارتباطات برخوردارند؛

۲. چهار نعل تازان (Stiders) کشورهایی که هدفمندانه در عصر اطلاعات گام برمی‌دارند؛

۳. دوندوها (Sprinters) کشورهایی که نهایت تلاش خود را در پیش رفتن به سوی جامعه اطلاعاتی به کار می‌بندند اما ناچار به نفس تازه کردن هستند و فشارهای اقتصادی، سیاسی و... آنان را وادار دارد که اولویت خود را تغییر دهند؛

۴. قدم‌زن‌ها (Strollers) کشورهایی که به سختی و ناپایدار به سمت جامعه

اطلاعاتی گام برمی‌دارند و با کمبود منابع مالی مواجهند. وی کشورهای ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، قزاقستان و قرقیزستان را از جمله کشورهای گروه «قدم‌زن‌ها» خواند و گفت: موقعیت فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در ارمنستان، آذربایجان و گرجستان اندکی بهتر است اما دسترسی شهروندان این کشورها به فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات (شاخصه‌های کار برای اینترنت، تلفن همراه و...) هنوز با میانگین‌های جهانی، منطقه‌ای و حداقل‌های لازم، فاصله قابل ملاحظه‌ای دارد.

داود زارعیان مدیرکل روابط عمومی شرکت مخابرات ایران در مقاله‌ای به بیان وضعیت ارتباطات مخابراتی و فن‌آوری اطلاعاتی در ایران پرداخت.

وی با اشاره به این که توسعه ارتباطات دور جزو برنامه‌های دولت است، افزود: طبق اصل ۴۴ قانون اساسی، توسعه ارتباطات دور در انحصار دولت است اما در مواد ۱۲۴ و ۲۸ برنامه سوم توسعه این اجازه داده شد که دولت بخشی از توانایی‌های خود را به بخش خصوصی واگذار کند.

وی با اشاره به پیشرفت‌های قابل توجه ایران در حوزه مخابرات علی‌رغم دولتی و انحصاری بودن آن گفت: متأسفانه در بحث توسعه اینترنت عملکرد مثبت و قابل قبولی به ویژه از سوی مخابرات تاکنون دیده نشده است.

وی به تلاش ایران برای بهره‌گیری از فیبرنوری برای توسعه ارتباطات و همکاری با کشورهای ترکیه و ترکمنستان در این زمینه اشاره کرد و خواستار افزایش همکاری‌های عملی کشورهای آسیای مرکزی و ایران شد.

محمد هاشم عصمت الهی در سخنانی به بررسی وضعیت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعاتی در افغانستان پرداخت.

وی با بیان این که اکنون تلویزیون و

اینترنت در افغانستان ممنوع است، افزود: به همین دلیل افغانستان کشور فاقد تصویر است. فریادها در گلو خفه شده و قلم‌ها از حرکت باز ایستاده‌اند.

وی ادامه داد: افغانستان با ۱۲۸ سال سابقه روزنامه‌نگاری و دیگر وسایل ارتباط جمعی، اینک سخت‌ترین دوران ارتباطی را سپری می‌کند و بحران ارتباطات اجتماعی در این کشور به دلیل فقدان نظام مطبوعاتی آزاد و مستقل پیدایش می‌کند.

دکتر احمد ابوالهیجا نیز در مقاله‌ای با عنوان «تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی در اردن»، طرح‌های در دست اقدام و استراتژی‌های تدوین شده در این کشور را تشریح کرد.

فاضل قریشی طی سخنانی در این نشست به بحث درباره تهاجم فرهنگی در جهانی شدن پرداخت و گفت: تهاجم فرهنگی مقوله‌ای است که ما با آن مواجهیم اما باید بدانیم که ما از طریق رسانه‌ها با تهاجم فرهنگی مواجه نیستیم بلکه مشکلات تاریخی - سیاسی جامعه ما در طول سالیان سال استعمار را بر خود دیده و سبک زندگی ما را تغییر داده است.

وی تأکید کرد: باید بدانیم که بستن و محدود کردن رسانه‌ها ابزار مناسب برای مبارزه با تهاجم فرهنگی نیست. ما خودمان از درون خانواده‌ها باید سیستم کنترلی داشته باشیم و سطح فرهنگ و آگاهی‌مان را بالا ببریم تا تحت تأثیر آنچه تهاجم فرهنگی نامیده می‌شود، قرار نگیریم.

وی با اشاره به شکاف‌های موجود میان کشورهای آسیای مرکزی با غرب و با انتقاد از انحصاری شدن رسانه‌ها تصریح کرد: ما باید کاری کنیم تا نظرات، ارزش‌های مذهبی و فرهنگی ما به همه جای دنیا برسد.

فاضل قریشی ادامه داد: شاید این گلایه همیشگی ما باشد که رسانه‌های غربی

می‌خواهند ما را تحت‌الشعاع خود قرار دهند اما باید گفت که به طور واقعی آنها هیچ نوع اطلاعی از وضعیت ما ندارند و ما باید با انحصارات رسانه‌ای مبارزه کنیم و راه آن ورود ما به بازار رسانه‌ای است. وی تصریح کرد: دولت‌هایی که رسانه‌های خود را کنترل می‌کنند می‌خواهند که واقعیات کشورشان از طریق رسانه‌ها دنبال نشود و به مردم رسانه‌ها نشود. اما حضور در بازار رقابت رسانه‌ای منوط به دادن آزادی است. دولت در آزادی پخش واقعیات جامعه نباید دخالت کند و باید فقط نقش حمایتی داشته باشد، تا بتوانیم از وضعیت فعلی رها شده و شکاف اطلاعاتی خود را کاهش دهیم.

وضعیت فن‌آوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در جمهوری آذربایجان پرداخت و گفت: فرایند جهانی شدن و ایجاد جامعه اطلاعاتی یکی از مسائل مهم در سطح جهان است و برای الحاق به آن باید استانداردهای حداقلی از نظر نسبت سرانه استفاده از اینترنت و سایر فن‌آوری‌ها و ابزارهای اطلاعاتی وجود داشته باشد. وی تصریح کرد: دولت جمهوری آذربایجان اهمیت زیادی را برای تحقق جامعه اطلاعاتی قایل است و با راه‌اندازی مراکز پژوهشی و آکادمی در حوزه اطلاعات و ارتباطات و اجرای پروژه‌های دیگر آماده همکاری با کشورهای منطقه در این زمینه است. دکتر کاظم معتمدنژاد نیز در مقاله‌ای با

حق دسترسی همگانی به اطلاعات مورد توجه است. وی با اشاره به پیشرفت‌های پرشتاب تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات و اثرات مثبت و منفی آن در چگونگی برخورداری همگانی از حق آزادی بیان تصریح کرد: این امر، از یک سو افتق‌های تازه‌تر و گسترده‌تری به روی آزادی‌ها می‌گشاید و از سوی دیگر، سبب محدود شدن و لطمه دیدن آن حداقل در برخی زمینه‌ها می‌شوند.

دکتر معتمدنژاد اضافه کرد: یونسکو در چند سال اخیر برای کمک به هماهنگی و تعادل و کاهش شکاف دیجیتال فاحش میان کشورهای پیشرفته و عقب‌مانده و فاصله وسیع افراد صاحب اطلاع و افراد فاقد اطلاع، در داخل هر دو نوع کشور پیشرفته و فقیر، گردهمایی‌های مختلفی را برگزار کرده است و براساس آنها پیش‌نویس یک ابزار حقوقی بین‌المللی به صورت توصیه نامه درباره دسترسی همگانی به فضای سبیرنتیک را تهیه کرده تا در اجلاس پاییز ۲۰۰۱ مورد بررسی و تصویب قرار دهد.

وی افزود: در این متن برای اجرا و تحقق توصیه‌های یونسکو در جهت دسترسی همگانی به اطلاعات در فضای رایانه‌ای، چهار زمینه مهم تصمیم‌گیری و اقدام عملی شامل تسهیل دسترسی به شبکه‌ها، پیشبرد کثرت‌گرایی زبانی، تسهیل دسترسی به اطلاعات از طریق استفاده از محتویات عرصه عمومی و تسهیل دسترسی به اطلاعات از طریق اعمال استثنای حقوق مؤلف پیش‌بینی شده است.

دکتر معتمدنژاد تصریح کرد: تلاش یونسکو برای ارائه اطلاعات عرصه عمومی به‌طور رایگان به مردم است و در قالب برنامه «اطلاعات برای همه» سعی دارد تا مقدمات دسترسی همگانی به اطلاعات را فراهم کند.

دکتر معتمدنژاد (ایران)

نشست دوم؛ حق دسترسی همگانی به اطلاعات
حق دسترسی همگانی به اطلاعات موضوع نشست دوم این سمینار بود که دکتر توفیق بابایف مدیر مرکز علمی و آموزشی باکو و دکتر کاظم معتمدنژاد استاد علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی به ارائه مقالات خود پرداختند.
دکتر توفیق بابایف طی سخنانی به بیان

عنوان «ارتباطات الکترونیک و حق آزادی بیان و اطلاعات» با تشریح سابقه تاریخی دستیابی به آزادی بیان و اطلاعات در مکاتب فرانسه و انگلستان و پیش‌بینی‌های قانونی لحاظ شده در اعلامیه‌های مختلف، به شکل‌گیری نسل سوم حقوق بشر از سال ۱۹۷۰ به بعد اشاره کرد و آن را حق توسعه و حق ارتباطات نام نهاد، حقی که امروز به عنوان

عمومی و حقوق کیفری در قلمرو حقوق داخلی مطرح است. در حقوق بین‌المللی نیز مسائلی نظیر تعیین قانون حاکم بر قراردادهای تجارت الکترونیکی و تعیین دادگاه صالحه قابل توجه است. وی تدوین و اجرای قوانین نمونه مربوط به تجارت الکترونیکی، امضای الکترونیکی و عضویت در کنوانسیون‌های مربوطه را از موضوعات مهمی ذکر کرد که گسترش تجارت الکترونیکی به آنها وابسته است. وی تصریح کرد: در ایران طرحی از سوی وزارت بازرگانی در زمینه قانون تجارت الکترونیکی در اسفند ۷۹ به مجلس ارائه شد که این طرح به دلیل داشتن نقایص از جمله متناسب نبودن آن با شرایط و مقتضیات کشور، به روز نبودن آن و... نیاز به بازنگری جدی دارد. عنایت تأکید کرد باید یک نهاد یا وزارتخانه مشخص مسؤول این کار باشد و از صاحب‌نظران و متخصصان در تدوین این قانون که ضروری است، استفاده صحیح شود.

دکتر کاظم معتمدنژاد نیز طی سخنانی به ارائه گزارش یونسکو و حمایت آن از کشورهای در حال توسعه در زمینه حقوق مؤلف پرداخت. وی گفت: اگر مدت زمان حق مؤلف طولانی باشد به ضرر جامعه است و یونسکو تلاش کرده تا حق استفاده انحصاری را پایین آورد و این اقدام را در جهت دفاع از حقوق مؤلف انجام داده است.

وی به گزارش تهیه شده توسط حقوقدانان بلژیکی برای یونسکو اشاره کرد و افزود: یونسکو معتقد است که حقوق مؤلف در حال تبدیل شدن به حقوق سرمایه‌گذار است و کسانی که اطلاعات دیجیتالی را پردازش می‌کنند باعث ضایع شدن حقوق مؤلف شده‌اند و در رهنمودها سعی می‌کنند تا به تولیدکنندگان حق بیشتری بدهند تا صاحبان اصلی اثر. این امر برای یونسکو غیرقابل قبول است و یونسکو خواهان آن

فیلیپ کتو (یونسکو - پاریس)

مقررات کارآمد برخوردار نیست و در بخش حقوق مالکیت ادبی و هنری نیز این نارسایی دیده می‌شود.

وی با اشاره به قدمت تدوین این قوانین تصریح کرد: به منظور حمایت جدی و مؤثر از صاحبان حقوق فکری در سطح ملی و بین‌المللی ضروری است تا در قوانین مربوطه بازنگری صورت گیرد.

وی فقدان قوانین و مقررات مؤثر در ارتباط با حقوق مالکیت ادبی و هنری و عدم عضویت ایران در کنوانسیون‌های بین‌المللی مربوط به حقوق مالکیت ادبی و هنری را از جمله دلایلی ذکر کرد که موجب ناکارایی در تضمین حقوق صاحبان فکر و اندیشه در عرصه بین‌المللی و ایجاد فاصله با نظام بین‌المللی حقوق مالکیت ادبی و هنری شده است.

دکتر سیدحسن عنایت در مقاله‌ای با عنوان «تحولات حقوق الکترونیک» به نقد قانون تجارت الکترونیک در ایران پرداخت. وی اظهار داشت: مسائل حقوقی که تجارت الکترونیک با آنها مواجه می‌باشد در ابعاد مختلف حقوق خصوصی و مدنی، حقوق اداری و

وی تأکید کرد: با توجه به این تحول مثبت در یونسکو ضروری است که ما به یونسکو کمک کنیم و از این موقعیت مناسب برای توسعه کشور و حضور در جامعه اطلاعاتی بهره بگیریم و با کارهای پژوهشی و علمی و نه تبلیغاتی و شعاری، وارد این حرکت جمعی شویم.

نشست سوم؛ حقوق مالکیت فکری و حمایت از توسعه فرهنگی

در نشست سوم این سمینار که با عنوان حقوق مالکیت فکری و حمایت از توسعه فرهنگی برگزار شد، دکتر سیدحسن میرحسینی معاون امور اسناد سازمان ثبت و اسناد و املاک کشور، دکتر کاظم معتمدنژاد و دکتر سیدحسن عنایت رایزن حقوقی وزارت امور خارجه و نماینده ایران در گروه آنتیرال در مورد تجارت الکترونیک، به بحث و تبادل نظر پرداختند.

سیدحسن میرحسینی در مقاله‌ای به بررسی وضعیت فعلی حقوق مالکیت فکری در ایران پرداخت و گفت: به طور کلی نظام حقوقی ایران در ارتباط با حقوق مالکیت فکری از مجموعه قوانین و

خطراتی است که این روزها مورد تأکید قرار می‌گیرد.

وی نقض حقوق اولیه انسانها را از جمله حقوق شخصی و خصوصی افراد از دیگر معایب ظهور شبکه‌های اطلاع‌رسانی جدید خواند و بر ضرورت حمایت از حق حریم خصوصی انسانها در جامعه اطلاعاتی تأکید کرد.

شیرین عبادی نیز طی سخنانی بر ضرورت حمایت از حقوق کودکان در برابر خطرات اینترنت تأکید کرد.

وی با اشاره به اعلامیه جهانی حقوق کودک، تهدیدات اینترنت در لطمه زدن به حقوق کودکان را برشمرد و گفت: فعالیت‌های مجرمانه مربوط به فحش‌های کودکان و پورنوگرافی آنان که از طریق اینترنت مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند امروز از مسائل مهم جامعه انسانی است که اگر برای مقابله با آن تدبیری اندیشیده نشود، در آینده باید بهای گزافی پرداخت شود.

وی تصریح کرد: چون اینترنت، «جهانی» است لذا قواعد ناظر بر کنترل آن هم باید «بین‌المللی» باشد. در این راستا، مبارزه با مفاسد اینترنت از جمله ترویج فحش‌های کودکان، همتی جهانی طلب می‌کند و نیازمند رویکرد استراتژیک جهانی توأم با ضمانت اجرایی بین‌المللی است. عبادی از سازمان‌های بین‌المللی یونسکو و یونیسف خواست تا با حفظ احترام به آزادی‌های فردی و اجتماعی، قواعدی را در قبال استعمار جنسی نوینی که از طریق اینترنت در راه است، وضع کنند.

دکتر فرهاد اعتمادی نیز در مقاله‌ای با عنوان «حمایت از منزلت انسانی و حرمت زندگی خصوصی» به مسائل مهم اخلاقی، حقوقی و فرهنگی جدیدی که در نتیجه گسترش شاهراه‌های اطلاعاتی پدید آمده‌اند، اشاره کرد و گفت: محرمانه بودن اطلاعات مشخصی که در شبکه قابل

«زنان و تکنولوژی» از تبعیض‌های جنسی که در طول تاریخ نسبت به حقوق زن صورت گرفته، انتقاد کرد، وی گفت: این تبعیض در زمینه تکنولوژی هم وجود داشته به طوری که تکنولوژی همواره در دست مردان بوده است. وی با اشاره به این که یونسکو نقش مهمی را برای زنان در جامعه اطلاعاتی و ارتباطی قائل است. گفت: موضوع دسترسی زنان به اطلاعات به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، موضوعی است که باید مورد توجه قرار گیرد و زنان در شکل‌گیری جامعه مدرن و اطلاعاتی می‌توانند نقش مهم داشته باشند.

دکتر عباس کدخدایی نیز مقاله‌ای با عنوان «شبکه‌های اطلاعاتی جهانی و نقض حقوق بشر» ارائه کرد. وی با اشاره به گسترش اینترنت و اعتبار و ارزش آن در انتقال داده‌ها و امکان برقراری ارتباط سریع گفت: علی‌رغم وجود این ویژگی‌های مثبت، معایبی در اینترنت نهفته است که باید به درستی مورد توجه و بررسی قرار گیرد. بروز مشکلات جسمی و روحی برای کاربران و مخصوصاً نوجوانان و کودکان از جمله

است که حقوق مؤلف و به ویژه در کشورهای جهان سوم بیشتر رعایت شود. عضو کمیته ارتباطات کمیسیون ملی یونسکو در ایران اضافه کرد: در این گزارش به منظور استفاده منصفانه مردم از اطلاعات و حفظ حق مؤلف، بر ضرورت پاداش دادن به مؤلفان و آفرینندگان اطلاعات، تشویق به آفرینش، و ایجاد قراردادهای اجتماعی بین آفریننده و جامعه تأکید شده و موضوع «همه چیز حقوق مؤلف - هیچ چیز غیر از حقوق مؤلف» در دستور کار قرار گرفته است.

نشست چهارم؛ مسائل اخلاقی و حقوقی کاربرد فن‌آوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات

در نشست چهارم، دکتر میشل ماتلار مدرس و پژوهشگر دانشگاه در فرانسه، دکتر عباس کدخدایی عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شیرین عبادی حقوقدان و وکیل دادگستری و دکتر فرهاد اعتمادی رئیس اداره ارتباطات کمیسیون ملی یونسکو در ایران به ارائه مقالات خود پرداختند. دکتر میشل ماتلار در مقاله‌ای با عنوان

دسترسی است، محتوای اطلاعاتی است که حاوی تفکرات و پیام‌های خشونت و عدم تسامح می‌باشد، راهزنی‌های الکترونیکی و سایر جرم‌های انفورماتیکی و... از مقولات جدیدی است که جوامع در هزاره سوم با آن مواجهند.

وی با اشاره به قوانین موجود بین‌المللی در حمایت از زندگی خصوصی انسانها، خواستار تدوین قانون‌گذاری‌های نوین در جامعه اطلاعاتی شد و در این راستا بر ضرورت همکاری‌های منطقه‌ای تأکید کرد.

نشست پنجم: ارتباطات الکترونیک و مسائل امنیت ملی

در نشست ارتباطات الکترونیک و مسائل امنیت ملی که پنجمین نشست این سمینار بود، دکتر شعبان شهیدی مؤدب معاون مطبوعاتی و تبلیغاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرادعلی صدوقی کارشناس ارشد مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری و حسام‌الدین آشنا عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات و فرهنگ و ارتباطات دانشگاه امام صادق (ع) به بیان دیدگاه‌های خود پرداختند.

دکتر شهیدی امنیت اطلاعاتی را بخشی از امنیت ملی خواند و گفت: ممکن است که گفته شود زمان احتیاط گذشته و چون در جامعه باز زندگی می‌کنیم، ضرورتی برای احتیاط در انتقال مطالب وجود ندارد. ولی واقعیت این است که خود کشورهای پیشرفته به این مسأله خیلی پایبند هستند.

وی ادامه داد: «به خاطر همین مباحث بارها بنده متهم شده‌ام که به روز فکر نمی‌کنم و گفته می‌شود که این تفکر، تفکر جامعه بسته است.»

دکتر شهیدی اظهار داشت: «درست است که ما فرهنگی‌ها نباید خودمان را مقید مرزهای جغرافیایی کنیم ولی تا

زمانی که دیگران برای مرزهای جغرافیایی ارزش قایل هستند ما هم باید برای آن ارزش قایل شویم.»

وی اضافه کرد: «البته مرز جغرافیایی فقط مرز زمینی نیست، بلکه مرزهای فرهنگی، اقتصادی و غیره را شامل می‌شود.»

معاون وزیر ارشاد تأکید کرد: «در دنیای امروز و در کشورهای پیشرفته کنترل از بین نرفته بلکه شکل انجام کنترل و ابزار آن تغییر کرده است.»

مرادعلی صدوقی در مقاله‌ای با عنوان «جامعه اطلاعاتی و استراتژی‌های امنیت ملی با اشاره به تحولات صورت گرفته در محیط امنیت داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی ناشی از انقلاب ارتباطات گفت:

تکنولوژی‌های مراقبت الکترونیکی قوی برای طراحی استراتژی امنیتی و دفاعی را از ویژگی‌های ابعاد امنیتی جامعه اطلاعاتی ذکر کرد و گفت: جنگ‌های آینده ترکیبی از جنگ‌های رسمی (بین ارتش‌ها) و جنگ‌های غیررسمی (جنگ‌های اطلاعاتی) است و فقط آن دسته از سرویس‌های اطلاعاتی که بتوانند استیلای اطلاعاتی خود را فراهم کنند و قابلیت و دفاع اطلاعاتی داشته باشند، قادرند به طراحی جامعه امن در جامعه اطلاعاتی کمک کنند.

حسام‌الدین آشنا نیز در مقاله‌ای با عنوان «امنیت، فرهنگ و اینترنت» به بررسی چالش‌های نوین فراروی سیاستگذاران ارتباطی، امنیتی و فرهنگی کشور پرداخت. وی با تأکید بر ضرورت تدوین اولویت‌ها و

سیاست‌های ملی ارتباطی توصیه کرد که این سیاست‌ها به گونه‌ای تنظیم شوند که به سبک بیشترین منفعت و تحمل کمترین ضرر در حوزه‌های بومی منجر شود.

نشست آخر؛ جامعه اطلاعاتی، گوناگونی فرهنگ‌ها و زبان‌ها، گفت‌وگوی تمدن‌ها در ششمین و آخرین نشست این سمینار دکتر نعیم بدیمی، هادی خانیکی و

در محیط اطلاعاتی و امنیتی جدید، پتانسیل توان مراقبت الکترونیک هم افزایش یافته و هم به طور فزاینده‌ای به بازیگران غیردولتی دیگر نیز اشاعه یافته است. این امر، ساختارهای قدرت نامربی را ایجاد کرده که فقط چشمان آموزش دیده اطلاعاتی قادر به رؤیت آنهاست.

وی پایین آمدن میانگین زمان لازم برای تهدیدات، ضرورت به کارگیری

محمد مهدی فرقانی سه تن از اعضای هیأت علمی گروه علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی و احمد میرعابدینی پژوهشگر و مدرس علوم ارتباطات، مقالات خود را ارائه کردند.

هادی خانیکی در مقاله‌ای با عنوان «گفت‌وگویی میان فرهنگ‌ها و نظام نوین گفتاری در ارتباطات بین‌المللی»، به وجود دو روایت از پدیده جهانی شدن اشاره کرد. وی در توضیح روایت اول گفت: «در این روایت به دلیل استیلای یک رویه زندگی، یک الگوی ادراکی و یک سامان ارزشی برجسته سرنوشتی جز زوال تنوعات فرهنگی و محدود شدن عرصه گفت‌وگو در سطوح بین‌المللی وجود ندارد و در یکسوی جهان اضمحلال هویت‌های بومی قرار می‌گیرد و در سوی دیگر امتناع از آلوده شدن به آن.

بر اساس روایت دوم نیز جهانی شدن با فرایندهای دیگر از جمله تقویت صورت‌بندی‌های بومی و تنوع خلاق فرهنگ‌ها نیز همراه است. این روند چشم‌انداز تازه‌ای را ترسیم می‌کند که در آن «مونولوگ به دیالوگ»، «ارتباط یکسویه به چند جانبه» و «مخاطب منفعل به مخاطب فعال» در حال تغییر است. بنا به این روایت، «نظام نوین گفتاری در ارتباطات بین‌المللی» به سوی گسترش تنوعات در عرصه جهانی و گذشتن از دوران هویت‌های کانونی و «مرکز مدار» می‌رود و امکان گفت‌وگو میان طرفین متفاوت و مستقل فراهم می‌شود.

خانیکی پذیرش روایت دوم را متضمن سامان دادن راهبردها و سیاست‌های نو در جهان پیرامونی دانست و گفت: در این صورت تنوع‌ها و ظرفیت‌های نهفته ملی فعلیت‌های تازه‌ای می‌گیرند تا در برابر امواج جهانی دچار تصلب و فروریزی نشوند. به عبارت دیگر، اعمال مدیریت تنوعات فرهنگی در این زمینه با مفهوم گفت‌وگویی میان

فرهنگ‌ها همخوانی می‌یابد.

وی با تأکید بر ضرورت «مدیریت جهانی شدن» گفت: جهانی شدن به معنای غربی آن، حاصل تک صدایی است از این رو چیرگی، وابستگی و زوال هویت را به بار آورده است در حالی که نگاه جهانی داشتن حاصل گفت‌وگوست و همبستگی ایجاد می‌کند.

وی تصریح کرد: در شالوده‌های ارتباطی جدیدی که در حال تکوین است، زمینه‌های تحقق و گسترش هویت‌های متنوع و گفت‌وگوهای برابر نیز وجود دارد که باید در چارچوب سیاست‌ها و راهبردهای جدید مورد توجه قرار گیرد.

دکتر نعیم بدیعی نیز در مقاله‌ای با عنوان «شیوه‌های روزنامه‌نگاری و گفت‌وگویی تمدن‌ها» بر ضرورت استفاده از روزنامه‌نگاری «مسالمت‌جو» به جای روزنامه‌نگاری برخوردنگر تأکید کرد.

وی با اشاره به همخوانی روزنامه‌نگاری مسالمت‌جو با گفت‌وگویی تمدن‌ها افزود: برای پاسداری از آزادی بیان و فراهم آوردن زمینه بازار آزاد عرصه اندیشه‌ها و دست یافتن به صلح داخلی و جهانی باید به روزنامه‌نگاری مسالمت‌جو

و آرامش خواه روی بیاوریم.

وی با اشاره به این‌که برخورد، منازعه و کشمکش سال‌هاست که در بین روزنامه‌نگاران به عنوان یک ارزش خبری مهم مطرح است، تصریح کرد: روزنامه‌نگاری برخورد نگر زاینده روزنامه‌نگاری تجاری غربی است که به ارزش خبری «برخورد» اهمیت ویژه می‌دهد.

بدیعی گفت: در سطح جهانی، بررسی‌ها نشان می‌دهد که ساختار مطالب خبرگزاری‌های غربی اغلب به جنگ‌ها و آشوب‌ها و منازعات سیاسی اختصاص دارد و هویت فرهنگی و تاریخی کشورها، همراه با نیازها و فعالیت‌های مثبت انسانی نادیده گرفته می‌شود.

وی افزود: پیشنهاد رئیس جمهور ایران در زمینه گفت‌وگویی تمدن‌ها حاوی پیام ارزنده‌ای برای روزنامه‌نگاری کشورهای در حال توسعه است، این نظر می‌گوید بیابید حرف‌های یکدیگر را بشنویم.

استاد گروه علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی تأکید کرد: باید شیوه نگاه به رویدادها و موضوع‌های خبری را از

می‌رسند.»

احمد میرعابدینی نیز در مقاله‌ای با عنوان «تنوع زبانی و اشتراک فرهنگی در آسیای مرکزی و قفقاز به بررسی نقش زبان و مذهب در تحول ملی‌گرایی پرداخت. وی با اشاره به تحول اجتماعی - فرهنگی و نقش زبان و مذهب در آسیای مرکزی تصریح کرد: ملت‌های این منطقه امروز بار دیگر شاهد هستند که در آستانه شکل‌گیری دولت - ملت‌ها در این منطقه، زبان و مذهب آنان به گونه‌ای دست‌کاری می‌شود تا بتوانند شرایط لازم را برای ورود و جذب در فرایند جهانی شدن پیدا کنند.

تأکید بر ضرورت عملیاتی کردن همکاری‌ها و پیگیری نتایج سمینار توسط یونسکو

در مراسم پایانی این سمینار دکتر فیلیپ کتو مدیربخش جامعه اطلاعاتی یونسکو، دکتر جلیل شاهی دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو در ایران، دکتر کاظم معتمدنژاد رئیس کمیته علمی سمینار و استادان داخلی و خارجی علوم ارتباطات با تأکید بر ضرورت عملیاتی کردن همکاری‌های کشورهای آسیای مرکزی - غربی برای تحقق جامعه اطلاعاتی با محوریت حفظ منافع و حقوق عمومی، خواستار توجه یونسکو به بحث‌ها و توصیه‌های ارائه شده در این سمینار و لحاظ کردن نتایج آن در اجلاس آینده کنفرانس عمومی در پاییز ۲۰۰۱ و کنفرانس عالی سران کشورهای جهان درباره جامعه اطلاعاتی در سال ۲۰۰۳ شدند. استادان، پژوهشگران و صاحب‌نظران علوم ارتباطات شرکت‌کننده در این سمینار همچنین آمادگی خود را برای انجام تحقیقات ملی - منطقه‌ای در جهت تحقق برنامه «اطلاعات برای همه» که از سوی یونسکو پی‌گیری می‌شود، اعلام کردند. □

و شکل دادن به فرهنگ گفت‌وگو و ارتقای درک متقابل عمومی، خواستار بازنگری در شیوه‌های روزنامه‌نگاری ملی شد. فرقانی تأکید کرد: جهان باید از روزنامه‌نگاری بحران‌نما، خشونت طلب و پرخاشگر به عصر روزنامه‌نگاری مسالمت‌جو، تفاهم‌آمیز و آرامش طلب وارد شود.

وی تصریح کرد: روزنامه‌نگاران به جای تأکید بر تضادها باید علائق مشترک و به جای پرخاشگری، گفت‌وگو را ترویج کنند تا بتوانند ما را از دروازه گفت‌وگوی تمدن‌ها عبور دهند.

وی بر نقش تاریخی فلاسفه، مورخان و روزنامه‌نگاران غربی در شکل‌گیری نگاه و برخورد قوم‌مدارانه، تحقیرآمیز و نابرابر با شرق و تداوم آن تا امروز، ضرورت تغییر و تسجدیدنظر در شیوه‌های برتری‌جویانه روزنامه‌نگاری غربی که از نگرش قوم‌مدارانه غرب به شرق تأثیر پذیرفته، تأکید کرد و گفت: «از دیدگاه فرامدرنیسم، آنچه گفت‌وگوی تمدن‌ها نامیده می‌شود، در بافت تمدن جهان رسوب کرده است و اساساً فرهنگ‌ها در تعامل با یکدیگر به رشد، بالندگی و زایش

روزنامه‌نگاری تجاری و بحران‌نمای غربی به روزنامه‌نگاری آرامش‌خواه و مسالمت‌جو تبدیل کنیم.

محمد مهدی فرقانی رئیس مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها نیز طی سخنانی بر ضرورت فروکاستن از تعارض شیوه‌های روزنامه‌نگاری ملی و بین‌المللی با هدف گفت‌وگوی تمدن‌ها تأکید کرد.

وی با اشاره به این که «فرهنگ‌ها در تعامل با یکدیگر به رشد، بالندگی و زایش می‌رسند»، تصریح کرد: یکی از بدیهیات توفیق در ارائه الگوی جهانی گفت‌وگوی تمدن‌ها، دستیابی به الگوی گفت‌وگوی تفاهم‌آمیز درون تمدنی و ملی است. بنابراین تا زمانی که در درون کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران، حل و فصل منازعات و اختلاف‌ها از مسیر گفت‌وگوی سازنده، تفاهم‌آمیز و ارتباطی درون تمدنی نگذرد، نمی‌توان نقش و سهم خود را در گفت‌وگوی تمدن‌ها و فرهنگ‌ها ادا کرد و مهم‌تر آن‌که، نمی‌توان راهکار و الگو ارائه کرد.

رئیس مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها با اشاره به نقش انکارناپذیر مطبوعات و رسانه‌های ملی در بسترسازی